

Fake News? What's in a name.

Colofon:

Dit pakket werd uitgewerkt door Sanne Hermans, met hulp van Veerle Marckx (Vlaamse Nieuwsmedia), Fried Aernouts (Stampmedia), Kris Custers (Stampmedia) en Erwin Marcisz (Bibliotheek Limburg), in kader van Nieuws in de klas voor Difference Day.

Hoe bereid je jouw klas voor op de speeddate?

Hoe stimuleer je leerlingen om het nieuws te volgen en daar kritisch mee om te gaan? Nieuws komt via allerlei kanalen binnen. Foutieve nieuwsberichten worden soms bewust geschreven en verspreid. Nieuwsberichten worden overgenomen en weer gedeeld. Het is voor iedereen noodzakelijk om kritisch naar de bron en boodschap van nieuws te kunnen kijken om zo een eigen mening te kunnen vormen.

Mediawijs heeft in samenwerking met Stampmedia in kader van Nieuws in de klas een educatief pakket ontwikkeld met informatie en verschillende opdrachten om leerkrachten en leerlingen voor te bereiden op de speeddate met media professionals tijdens Difference Day, een Engelstalig evenement dat de persvrijheid viert, met debatten en workshops over propaganda en Fake News.

De opdrachten zijn bedoeld voor leerlingen van de derde graad secundair onderwijs. Niet alle opdrachten moeten uitgevoerd worden om je voor te bereiden op de speeddate. Sommige opdrachten kunnen als inspiratie dienen of kunnen later nog gebruikt worden. Er wordt telkens aangegeven welke opdrachten zeker uitgevoerd moeten worden om je voor te bereiden op de speeddate (!).

De opdrachten kunnen ook gebruikt worden los van Difference Day. Het sluit aan bij verschillende vakoverschrijdende eindtermen:

- De leerlingen gaan alert om met media;
- De leerlingen participeren doordacht via de media aan de publieke ruimte;
- De leerlingen illustreren de rol van de media en organisaties in het functioneren van ons democratisch bestel;

De opdrachten zijn onderverdeeld in drie categorieën:

- Vooraf in de klas
- Vooraf in de klas, tijdens en na de speeddate (!)
- Nabespreking in de klas

Leerdoelen

- De leerling kan de verschillende vormen van 'fake news' herkennen.
- De leerling kan de verschillende vormen van 'fake news' toepassen.
- De leerlingen kan aan de hand van de checklist 'fake news' herkennen.
- De leerling kan aan de hand van voorbeelden uitleggen wat 'fake news' is.
- De leerling kan aantonen waarom 'fake news' nu zo actueel is.
- De leerling kan een mening formuleren over 'fake news'.
- De leerling kan beelden bij een nieuwsbericht analyseren.

Fake News

Wat is Fake News? En mogen we wel spreken van Fake News?

Valse berichten en misleidende informatie zijn niet nieuw. Al in de oudheid is er sprake van valse en misleidende berichtgeving. Valse nieuwsberichten zijn ook niet voorbehouden voor sociale media: ook de klassieke media en hun sites nemen valse nieuwsberichten over. Maar sinds de opkomst van sociale media worden deze berichten eens zo snel verspreid en blijven ze langer rondzwerfen. Bovendien kan iedereen nu berichten maken en publiceren.

Sinds de Amerikaanse verkiezingen heeft het verspreiden van foutieve en misleidende informatie wel aan belang gewonnen en zijn meer mensen zich hierin gaan verdiepen.

Vormen van valse berichten

In het artikel "Fake News. It's complicated" op First Draft legt Claire Wardle uit wat zij verstaat onder 'Fake News'. In eerste instantie haalt ze aan dat het geen goede term is omdat 'Fake News' complexer is dan de term laat uitschijnen. Er zijn verschillende vormen van foutieve informatie en er schuilen verschillende motieven achter.

Volgens haar spelen drie elementen een rol:

- De verschillende soorten inhoud die worden gemaakt en gedeeld.
- De motivatie van de mensen die deze content creëren.
- De manier waarop deze inhoud wordt verspreid.

Vormen

In totaal onderscheidt ze zeven problematische vormen van misleidende informatie:

1. **Satire of parodie:** Satire en parodieën worden gebruikt om bepaalde zaken uit te vergroten of te amuseren. Satirische nieuwsberichten worden niet gemaakt om mensen doelbewust te misleiden. Voorbeelden: Raaskalderij, De Rechtzetting, De ideale wereld of Basta. Of onlangs de vlog van PewDiePie waarin hij bepaalde beeldspraak gebruikt.
2. **Valse connectie:** titels, afbeeldingen, ... hebben geen link met de content
3. **Misleidende informatie:** informatie gebruiken om iets of iemand in een bepaalde andere context te framen.
4. **Valse context:** het gebruik van originele/authentiek content maar in een foutieve context
5. **Bedrieglijke content:** wanneer originele bronnen geïmiteerd worden.
6. **Gemanipuleerde content:** wanneer originele content of beelden gemanipuleerd worden om te misleiden

7. Gefabriceerde content: nieuwe content creëren die volledig fout is

Motivatie

Er zijn volgens haar verschillende motieven waarom mensen deze content creëren: slechte journalistiek, om te parodiëren, om te provoceren, uit overtuiging, uit partijgeest, uit winstbejag, politieke invloed en propaganda. Wanneer je deze motieven naast de verschillende vormen van 'Fake News' legt dan kan je bepaalde patronen herkennen en zie je dat verschillende vormen voor specifieke doeleinden gebruikt worden.

Verspreiding

Deze informatie worden op verschillende manieren verspreid:

- Berichten die gedeeld worden via sociale media
- Via journalisten die onder druk staan om zo snel mogelijk een volledig verslag te brengen
- Via bepaalde mensen die de publieke opinie proberen te beïnvloeden
- Trolling

Hoe herken je foutieve en misleidende nieuwsberichten? Wat kan je zelf doen?

Hoe ga je dus na of een nieuwsbericht echt is of niet? Hier volgen 10 eenvoudige stappen die je kan nemen om nieuwsberichten te analyseren en om foutieve berichten van echte nieuwsberichten te onderscheiden.

Onthoud alvast deze gouden regel: denk kritisch na en verzamel informatie van verschillende bronnen om voldoende geïnformeerd te zijn.

1. LEES VERDER DAN DE TITEL

Zelfs in 'echt nieuws' zegt de titel niet alles. Lees dus even verder voor je blindelings deelt. Een titel van een artikel is niet altijd een samenvatting van het bericht. Soms is een titel bedoeld om aandacht te trekken, om bepaalde emoties op te roepen. Ook in koppen worden vaak citaten gebruikt tussen aanhalingstekens. Kijk ook eens meer in detail naar foto's of videofragmenten. Zijn deze al eens ergens anders verschenen? Dit kan je makkelijk nagaan via Google.

2. CHECK DE AUTEUR

Bestaat de auteur echt? Heeft de auteur meerdere berichten geschreven? Zoek of de auteur een cv online heeft of meer ongeloofwaardige artikelen geschreven heeft. Verschijnt die op sites die je kent? Of enkel op de site waar hij/zij voor schrijft?

3. CHECK DE BRON

Wordt in het artikel aangegeven wat de bron is van het nieuws? In een goed nieuwsbericht worden de bronnen genoemd. Bijvoorbeeld een ander nieuwsmedium, organisatie,

interview of rapport. Controleer deze bronnen vervolgens want soms wordt verwezen naar een onderzoek dat niet bestaat. Ook kan het zijn dat één van de afzenders een belang heeft bij het (foutieve) bericht.

4. CHECK DE DATUM

Soms is het niet echt 'fake', maar een aanpassing van dingen die ooit echt gebeurd zijn. Soms wordt er verwezen naar een gebeurtenis in het verleden die moeilijk te checken is (of gewoon nooit gebeurd is). Soms wordt op een oud artikel een nieuwe datum gezet en een passen ze de titel aan. Dan spreken we ineens ook over plagiaat. Controleer daarom de datum van het originele bericht.

5. WAAR KOMT HET ARTIKEL VANDAAN?

Kan je nagaan van waar het artikel komt? Heb je het bericht van een betrouwbaar nieuwsmedium of verschijnt het enkel op sociale media? Bekende nationale of regionale nieuwsmedia controleren hun nieuws. Professionele nieuwsmedia houden zich doorgaans aan de journalistieke regels en controleren gebruikte bronnen. Zij zijn daarop aanspreekbaar, hebben redactiestatuten en veel nieuwsmedia zijn aangesloten bij de Raad van de Journalistiek. Als je de bron niet kent, lees dan ook andere berichten. Zijn ze geloofwaardig?

Controleer het bericht of de nieuwstitel op een verzamelplaats van nepberichten staat zoals www.hoaxwijzer.be.

Kijk ook eens naar de url van een website.

6. CHECK DE LINKS

In veel artikels zitten links naar andere websites, instanties en/of wetteksten. Maar dat wil niet zeggen dat die echt zijn, of dat er ook instaat wat in het artikel beweerd wordt.

7. IS HET SATIRE?

Wat is de intentie van de schrijver? Waarom heeft hij het artikel geschreven of de reportage gemaakt? Heeft hij bepaalde belangen?

Satire is een stijl waarbij humor wordt gebruikt om te amuseren en soms om commentaar te geven op ontwikkelingen in de maatschappij. Net zoals cartoons dat doen. Er kan worden overdreven of situaties worden omgekeerd voorgesteld. Er zijn satirische nieuwswebsites, maar ook in mainstream media vind je soms bijvoorbeeld in een column fictieve verhalen. Herken stijlkenmerken als satire, parodie of ironie. Vaak staat het in het colofon en bij columns er altijd bij wie de columnist is (zie ook bij punt 5).

Een voorbeeld van een satirische site is www.raaskalderij.be

8. DENK AAN JE EIGEN VOOROORDELEN

Iedereen heeft vooroordelen, of je geeft op zijn minst de voorkeur aan iemand die iets zegt dat je eigen voorkeur wegdraagt. Deel dus niet meteen op basis van de titel die je leest, maar lees het artikel.

9. PRAAT EROVER. VRAAG HET AAN DE EXPERTS.

Deze checklist helpt, maar geeft geen 100% garantie. Als je twijfelt kun je altijd iemand

vragen om naar het bericht te kijken. Dat kan een volwassene, expert of vriend een zijn. Juist het praten over nieuws kritisch lezen helpt bij het analyseren van nieuws.

10. ENKELE SIGNALEN

- een anonieme auteur
- veel uitroeptekens
- veel woorden in hoofdletters
- Schrijffouten
- "Dit is GEEN hoax!"

Bron: Deze checklist is gebaseerd op de checklist van Nieuws in de klas Nederland met extra tips en voorbeelden van Stampmedia.

Je kan de voorbeelden via deze presentatie bekijken:

https://docs.google.com/presentation/d/1gOSun56eLdjJmGmlr8Kkw9jkHhJ8x5L4HehuKsrpnE4/edit#slide=id.g20bd5f5ffc_0_204

Channel 4 maakte ook een handig filmpje "How to factcheck Fake News sites" waar deze tips aan bod komen.

Is er sprake van een filter (bubble)?

De invloed van de media

Media beïnvloeden hoe we naar iets kijken. Het lukt zelden om de werkelijkheid in al zijn complexiteit voor te stellen, mediaberichten vereenvoudigen de werkelijkheid. De media stappen ook mee in de waan van de dag, feiten, gebeurtenissen, uitspraken, die in werkelijkheid niet de meest grote of invloedrijke zaken zijn, maar die overmatige media-aandacht krijgen en daardoor potentieel meer invloed. De werkelijkheid wordt in de media ook voorgesteld vanuit het ideologische kader van de journalist, het mediabedrijf of de bron van het bericht.

Berichtgeving is dus vaak gekleurd. Soms is dit duidelijk, maar soms ook niet. Hierdoor wordt het steeds moeilijker om feiten van meningen en echt nieuws van foutieve informatie te onderscheiden. Rob Wijnberg legt dit aan de hand van een aantal voorbeelden uit in een artikel over objectieve journalistiek in De Correspondent.

De rol van algoritmes

Als je rondsurft op het internet of op het internet, moet je je ook bewust zijn dat er zoiets bestaat als een 'Filter Bubble'. Telkens je een zoekactie start of op de 'Vind ik leuk'-knop klikt, maakt de website waarop je surft een algoritme aan. De site zal onthouden waar je woont, wat je graag leest, welke pagina's je geliked hebt, welke aankopen je online doet, ... Op basis daarvan zal hij je

zoekresultaten filteren of ordenen. Zo kan de aanbieder optimaal inspelen op jouw behoeften. Dat betekent dus ook dat je bepaalde dingen niet te zien krijgt. En je krijgt bevestigd wat je al wist. Algoritmes bepalen dus wat jij online op je bord krijgt, ze zijn heel bepalend voor de informatie die jij te zien krijgt.

Zo wordt ook nieuws gepersonaliseerd. Dat nieuws kan gepersonaliseerd worden, is voor velen nieuw. Op je newsfeed op Facebook maar ook op nieuwsplatformen krijg je bijvoorbeeld maar een selectie van artikels te zien of worden steeds dezelfde type content gedeeld op basis van je voorkeuren. Ook het gebruik van apps op de smartphone heeft een invloed op nieuwspersonalisatie. Door de locatiebepaling krijgen deze ook zicht op waar je je op dat moment bevindt. Zo krijg je niet alleen reclame van restaurants in de buurt maar ook nieuws vanuit een bepaalde regio.

De meeste mensen staan heel kritisch tegenover de 'Filter Bubble'. Eli Pariser beargumenteert in een Ted Talk krachtig dat dit uiteindelijk slechte gevolgen voor onszelf en de democratie zal hebben (<http://mediawijs.be/mediabank/opgelet-met-online-filtering>). In eerste instantie lijkt het misschien handig, een systeem dat je zoekresultaten op maat filtert, maar uiteindelijk beperkt het je kijk op de wereld door informatie te verbergen. Bezwaren zijn bijvoorbeeld privacy, zaken missen, onafhankelijkheid verliezen of slechte filtering; motivaties zijn efficiëntie, tijd besparen en interesses verdiepen.

Tips om anoniemer te surfen kan je op de website **www.mediawijs.be** terugvinden.

Andere filters

In bovenstaande hadden we het over de filters bij de mensen of bedrijven die nieuwsitems maken en in een medium plaatsen en daar zijn er al meer dan voldoende van. We hadden het weinig over de mogelijke stappen daarvoor, waarbij iemand een persbericht opstelt of een persconferentie houdt of onderzoeksresultaten verspreidt of ... waarbij de inhoud al van meet af aan zwaar gekleurd of ronduit leugenachtig is. Maar ook dat speelt natuurlijk zowel in de klassieke, als de digitale media mee.

Misleidende foto's en video's

Beeldmateriaal wordt vaak gebruikt om aan te tonen of een bericht echt is of niet. Maar het is niet omdat er beeldmateriaal gebruikt wordt dat iets waar is. Bij misleidende berichten wordt vaak gebruik gemaakt van beeldmateriaal zoals foto's en video's die bewerkt zijn. Op het eerste zicht lijken deze beelden objectief. Maar is het wel zo? Soms worden afbeeldingen gebruikt die al eens ergens anders verschenen zijn in een gelijkaardige context. Of vaak worden videofragmenten bewerkt door bepaalde fragmenten weg te laten. Het is dus belangrijk om naast de tekst ook beeldmateriaal kritisch te analyseren.

Hoe doe je dat?

Via Google images of www.tineye.com kan je bijvoorbeeld nagaan of foto's bewerkt zijn en wat de originele bron is.

First Draft News ontwikkelde een handige tool om je eigen kennis te testen: "Test your verification skills with our Observation Challenge". De tool bestaat uit verschillende afbeeldingen waarbij je moet nagaan in welk land de foto genomen is. De tool leert je op een bepaalde manier naar foto's kijken.

<https://firstdraftnews.com/resource/test-your-verification-skills-with-our-observation-challenge/>

Mediawijs ontwikkelde samen met VIAA een interactieve tool om kritisch met video's in de klas aan te slag te gaan. Je kan de tool via deze link terugvinden: <https://mediawijs.be/andersbekeken>.

Wanneer je met beeldmateriaal aan de slag gaat, stel je best volgende vragen:

1. Wat zie je? Of wat hoor je? Is er misschien iets bijzonders te zien of te horen op de achtergrond?
2. Daarna komt de 'wie' vraag! Weet je wie het beeldmateriaal heeft gemaakt? Is het een betrouwbare bron? En 'voor wie' is dit bedoeld? Op welke manier houdt de maker rekening met het doelpubliek?
3. Waar zijn de beelden gemaakt? Zou je de beelden anders bekijken wanneer ze in een ander land gemaakt zijn?
4. Wanneer zijn de beelden gemaakt? Beelden van 50 jaar geleden kan je best in die tijdsgeschiedenis situeren. Maar ook de actualiteit of trends bepalen vaak de bril waardoor een maker kijkt.
5. Ook hoe je iets in beeld brengt, bepaalt mee de boodschap. Op welke manier wordt een mening of een bevolkingsgroep in beeld gebracht? Welk format gebruikt de maker? Werden de beelden gemonteerd in functie van het verhaal? Of werden de beelden achteraf bewerkt? En welk effect heeft dit?
6. Alle vragen komen samen in de 'waarom' vraag? Want elk beeld is het resultaat van keuzes. Wat is de intentie van de maker? Waarom gebruikt de maker een bepaald format of een bepaalde techniek? En welke boodschap wil de maker hiermee overbrengen aan de kijker?

Door deze vragen te stellen, kom je te weten wat er allemaal schuilgaat in een beeld.

Enkele voorbeelden

- Deze kindjes maken elke ramp mee: <http://www.demorgen.be/tvmedia/deze-kindjes-maken-elke-ramp-mee-b7c2122b/>
- Knoeien met beelden
<http://www.dewereldmorgen.be/artikels/2012/01/05/knoeien-met-beelden>
- Fotograaf Jimmy Kets toont hoe je beelden kan manipuleren aan de hand van een fotoreportage van Brussel tijdens dreigingsniveau 4.
http://www.standaard.be/cnt/dmf20151124_01986375
<http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/videozone/programmas/deafspraak/2.41872>

Bronnen

- Blog Ed Tech= <http://blog.ed.ted.com/2017/01/12/how-to-tell-fake-news-from-real-news>
- De geschiedenis van fake news <http://www.nybooks.com/daily/2017/02/13/the-true-history-of-fake-news/>
- Dossier Nepnieuws van Mediawijzer.net <https://www.mediawijsheid.nl/nepnieuws/>
- Dossier Invloed van media van Mediawijzer.net: <https://www.mediawijsheid.nl/invloed-media/>
- De redactie: <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/cultuur%2Ben%2Bmedia/media/1.2820017#>
- De Wereldmorgen: <http://www.dewereldmorgen.be/artikel/2016/12/07/fake-news-is-onderdeel-van-een-propagandamachine-die-we-nauwelijks-begrijpen>
- First draft news Observation challenge: <https://firstdraftnews.com/resource/test-your-verification-skills-with-our-observation-challenge/>
- Factcheck: <http://www.factcheck.org/2015/11/trump-retweets-bogus-crime-graphic/>
- Factcheck: <http://www.factcheck.org/2016/11/how-to-spot-fake-news/>
- How to factcheck the news: https://www.facebook.com/Channel4News/videos/10154548775681939/?hc_ref=PAGES_TIMELINE
- NPR news: <http://www.npr.org/sections/alltechconsidered/2016/12/05/503581220/fake-or-real-how-to-self-check-the-news-and-get-the-facts>
- Nieuws in de klas Nederland: <https://www.nieuwsindeklas.nl/nieuws/fakenieuws>
- Objectieve journalistiek <https://decorrespondent.nl/6073/waarom-objectieve-journalistiek-een-misleidende-en-gevaarlijke-illusie-is/155650990-09fc1192>
- Pewdiepie <http://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/news/pewdiepie-youtube-anti-semitism-felix-kjellberg-death-to-all-jews-video-posts-jokes-a7585251.html>
<https://www.cnet.com/news/pewdiepie-antisemitic-wsj-wall-street-journal-nazi-felix-kjellberg-disney-youtube/>
- Ted Talk Eli Pariser: <http://mediawijs.be/mediabank/opgelet-met-online-filtering>
- The Guardian: <https://www.theguardian.com/media/2016/dec/18/what-is-fake-news-pizzagate>
- Vormen van Fake News http://m.standaard.be/cnt/dmf20161128_02597453?shareId=4f7ece98b4ca3173ccd59b6798e455f24d3971d371e1fd9a96534021efde1769a34b490708c38e880a4484034570b4e69840609c3ffcde00701eee9848ccd8aa2d675c11379f2c5685049e19e809a6b629ef77fc567f8c9a5b3f2a0093cc1b
- Vormen van Fake News: <https://firstdraftnews.com/fake-news-complicated/>
- Vormen van Fake News: http://www.cjr.org/tow_center/6_types_election_fake_news.php

Opdrachten rond “Fake News”

Vooraf in de klas

Deze opdrachten zijn niet verplicht voor de speeddate, maar kunnen wel handig zijn om op voorhand met de leerlingen over het onderwerp een gesprek aan te gaan. Je kiest er best 1 of 2. De eerste drie opdrachten zijn bedoeld om de leerlingen zelf een mening te laten vormen en om hen kritisch te laten nadenken. Bij de laatste twee opdrachten gaan de leerlingen zelf aan de slag met bestaand materiaal en maken zelf media. Ze beoordelen of de nieuwsberichten echt zijn of niet en maken een checklist om vals nieuws te herkennen.

1. Hoe kies je jouw nieuws?

Met de komst van het internet en sociale media, wordt nieuws aan een snel tempo verspreid door een verschillende media. Maar welk nieuws consumeren we het beste? En mogen we alles zomaar geloven? Damon Brown toont in een Ted-ed filmpje hoe meningen en feiten (en soms niet-feiten) nieuws worden en wat je zelf kan doen om feiten van meningen te onderscheiden.

Vorbereiding voor leerkracht

- Kijk op voorhand al eens naar het videofragment.
- How to choose your news - Damon Brown
- <https://youtu.be/q-Y-z6HmRgI>

Tijd: 10 min

Uitleg werkvorm

- Dit filmpje is een goede manier om de les te starten en om het gesprek aan te gaan met leerlingen rond (vals) nieuws.
- Mogelijke vragen die je kan stellen:
 - Wat is nieuws?
 - Welke kanalen gebruiken leerlingen om zich te informeren?
 - Vinden ze alle bronnen even betrouwbaar?
 - Hoe kan je feiten van meningen onderscheiden?
 - Hoe zorg je ervoor dat je het echte nieuws krijgt?
 - Wat kan je doen om valse berichten te stoppen?

2. Drie vragen en drie antwoorden

Sociaalnetwerksites liggen onder vuur omdat ze steeds vaker onjuiste nieuwsberichten laten circuleren. Journalist Tim Verheyden (VRT) beantwoordt drie vragen over zogenoemd "vals nieuws".

Vorbereiding voor leerkracht

- Kijk op voorhand al eens naar de videofragmenten Drie vragen en drie antwoorden van Fake News op De Redactie.be.
- <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/cultuur%2Ben%2Bmedia/media/1.2820017>

Benodigdheden

- Internet
- Grote flappen en stiften
- Eventueel kaartjes met mogelijke vragen en antwoorden
- Werkblad voor de leerlingen met de drie vragen en ruimte voor antwoorden

Tijd: 15 min

Uitleg werkvorm

- Verdeel de klas in 3 groepen. Laat de leerlingen in groep brainstormen over een van de drie vragen. Nadien schuiven de groepjes door en vullen aan of verbeteren het antwoord van de vorige groep. Dit doe je drie keer zodat elke groep de drie vragen besproken heeft.
 - 3 vragen:
 - Waarom steekt de discussie over vals nieuws nu op?
 - Wat is de rol van Facebook?
 - Hoe kan ik vals nieuws van echt nieuws onderscheiden.
 - Tip: Geef elke groep enkele kaartjes met mogelijke antwoorden op de vragen. Dit helpt hen om de discussie op gang te trekken.
Mogelijke antwoorden: vals nieuws komt enkel voor op sociale media, valse nieuwsberichten hebben een impact op het wereldbeeld, vals nieuws draait om het verzamelen van data, vals nieuws is van alle tijden, via sociale media krijgen we verschillende indrukken, Facebook is een echokamer, gelezen op sociale media dus het zal wel echt zijn, ...
- Laat elke groep kort toelichten wat ze gevonden hebben.
- Bespreek nadien de antwoorden van de leerlingen aan de hand van de drie videofragmenten. Is er een verschil tussen de antwoorden? Zijn ze tot nieuwe inzichten

gekomen? Mogelijk vragen die je hierbij nog kan stellen.

- Fragment 1: Waarom steekt de discussie over vals nieuws nu op?
 - Wat is "Fake News"?
 - Heb je zelf al eens een foutief bericht gelezen?
 - Is vals nieuws enkel te vinden op sociale media?
 - Was er vroeger dan geen sprake van foutieve en misleidende nieuwsberichten?
 - Waarom doen mensen dat?
- Fragment 2: Wat is de rol van Facebook?
 - Zorgen sociale media ervoor dat we ons beter en gericht informeren?
 - Hoe groot is de rol van Facebook?
 - Bepaalt Facebook zelf wat waar is?
 - Ziet iedereen dezelfde berichten? Hoe komt dit?
 - Wat kan je hier aan doen?
- Fragment 3: Hoe kan ik vals nieuws van echt nieuws onderscheiden.
 - Waaraan herken je foutieve berichten?
 - Zou je zelf foutieve berichten delen? En zo ja, hoe dan? In- of exclusief commentaar?
 - Wat geloof je zelf als je iets leest/ziet/hoort? Hebben de kranten/TV het bij het goede einde of zijn zij beïnvloed door populisme/politieke spanningen?
 - Kan je foutieve berichten stoppen?

3. Stellingenspel

Wat denken de leerlingen over foutieve en misleidende berichten? Ga het na aan de hand van enkele stellingen.

Vorbereiding voor leerkracht

- Maak enkele stellingen rond vals nieuws

Benodigdheden

- Eventueel Smartphone en internet
- Werkblad voor de leerlingen met de stellingen

Tijd: 20 min

Uitleg werkvorm

Een stellingenspel kan je op verschillende manieren doen. We geven hier enkele mogelijkheden.

- Optie 1: De leerkracht noemt de stelling. Iedereen kiest een positie. Wie voor is, zet zich vooraan. Wie tegen is, zet zich achteraan. Wie denkt geen mening te hebben, of zowel voor als tegen is, zet zich in het midden van de ruimte. De leerkracht polst bij de verschillende posities.
- Optie 2: Maak gebruik van een online tool zoals Socrative, Mentimeter of Plickers. Met Plickers heb jij als leerkracht enkel een smartphone nodig.
- Mogelijke stellingen
 - Vals nieuws komt tot stand door sociale media.
 - Fout: Vals nieuws is niet nieuw. Vroeger was er ook al sprake van valse berichten. Maar met de koms van sociale media worden valse berichten sneller verspreid en waardoor de impact veel groter is.
 - Sociale media zorgen ervoor dat we ons beter en gerichter informeren.
 - Fout: Facebook creëert een *filterbubble*. Als je bepaalde foto's, bepaalde media of bepaalde artikels leuk vindt, krijg je alleen maar meer van hetzelfde. We bevestigen dus voortdurend ons eigen grote gelijk.
 - Valse nieuwsberichten hebben een impact op het wereldbeeld.
 - Juist
 - Vals nieuws draait om data verzamelen.
 - Juist
 - Via sociale media krijgen we verschillende indrukken.
 - Fout: Facebook creëert een *filterbubble*. Als je bepaalde foto's, bepaalde media of bepaalde artikels leuk vindt, krijg je alleen maar meer van hetzelfde. We bevestigen dus voortdurend ons eigen grote gelijk.
 - Facebook is een echokamer.
 - Juist: Facebook creëert een *filterbubble*. Als je bepaalde foto's, bepaalde media of bepaalde artikels leuk vindt, krijg je alleen maar meer van hetzelfde. We bevestigen dus voortdurend ons eigen grote gelijk.
 - Media beïnvloeden hoe we naar iets kijken?
 - Juist. Berichtgeving is bijna altijd gekleurd.
 - Gelezen op sociale media dus het zal wel echt zijn.
 - Fout: Sommige sites brengen enkel vals nieuws. Andere sites zijn erg links of rechts en brengen uitsluitend nieuws vanuit die ideologie. Daarnaast bestaan ook sites die echt en vals nieuws combineren. Wees dus kritisch. Kijk naar de bron en wees je eigen eindredacteur.

4. Waar of niet waar? Doe de test.

Zijn volgende nieuwsberichten echt of niet? Doe de test. Kunnen de leerlingen de juiste nieuwsberichten eruit halen? Weet je het niet zeker? Ga op zoek naar deze verhalen via Google. De linken zijn niet opgenomen. Als het foutief is, zou je deze niet meer mogen vinden, toch?

Vorbereiding voor leerkracht

- Je kan deze opdracht op verschillende manieren uitvoeren. De ene vraagt meer voorbereiding dan de andere.
- Bekijk de test via de online tool Socrative: Waar of niet waar - Fake news. De test is gebaseerd op een artikel van De Redactie en de Globe and Mail. Nummer test: SOC-27554526

Link: <https://b.socrative.com/teacher/#import-quiz/27554526>

Je kan extra nieuwsberichten of verschillende vormen van berichten toevoegen zoals bijvoorbeeld artikels die verschijnen op Raaskalderij.be of in de Ideale Wereld. Het programma Basta heeft ook enkele valse berichten gepubliceerd zijn voor een experiment.

Of deze kunnen ook als verwerking dienen;

- Werkblad voor de leerling voor checklist

Benodigdheden

- Internet
- Werkblad voor de leerlingen om checklist te maken eventueel aangevuld met de voorbeelden

Tijd: 25 min

Uitleg werkvorm

Er zijn verschillende mogelijkheden om met de nieuwsberichten aan de slag te gaan.

- Optie 1: Ga aan de slag met de online tool Socrative. De leerlingen gebruiken hun smartphone. Je kan kiezen om hen zelfstandig de test te laten invullen of in in groepjes tegen elkaar. Zijn de leerlingen niet zeker? Laat hen de artikels dan online opzoeken. Bespreek welke vormen aan bod zijn gekomen. Laat hen ook een checklist maken om vals nieuws te herkennen. Met welke elementen houden ze het beste rekening? Nadien kan je hen ook het filmpje van Channel 4 tonen 'How to factcheck Fake newssites'.
- Optie 2: Je kan de nieuwsberichten een voor een klassikaal tonen via een presentatie indien Socrative niet mogelijk is. De leerlingen kiezen telkens een positie. Wie voor is, zet zich vooraan bij de leerkracht. Wie tegen is, zet zich achteraan. Wie denkt geen mening te hebben, of zowel voor als tegen is, zet zich in het midden van de ruimte. De leerkracht polst

bij de verschillende posities. Laat de leerlingen nadien een checklist maken om vals nieuws te herkennen. Met welke elementen houden ze het beste rekening? Nadien kan je hen ook het filmpje van Channel 4 tonen 'How to factcheck fake newssites'.

- Optie 3: Verdeel de klas in groepjes van 4 of 5 leerlingen. Print voor elke groep de nieuwsberichten uit. Je kan deze via Socrative downloaden en afprinten. De leerlingen proberen de nieuwsberichten in de juiste categorie te plaatsen. Bespreek nadien het resultaat van de groepen in de klas. Heeft iedereen hetzelfde gevonden? Wat waren de verschillen? Waarom is iets echt of vals volgens hen? Welke vormen herkennen ze? Laat de leerlingen nadien een checklist maken om vals nieuws te herkennen. Met welke elementen houden ze het beste rekening? Je kan hen ook het filmpje van Channel 4 tonen 'How to factcheck fake newssites'.
- Verwerking: Ga na of de leerlingen aan de hand van de checklist echte nieuwsberichten van valse kunnen onderscheiden. Je kan hen zelf (valse) berichten laten maken.

5. Zelf een misleidend of foutief nieuwsbericht maken

De leerlingen maken hun eigen versie van het nieuws. Kunnen ze de echte berichten van de valse onderscheiden?

Vorbereiding voor leerkracht en benodigdheden

- Kaartjes met onderwerpen die recent in actualiteit zijn geweest.
- Kaartjes met vormen van foutieve informatie
- Werkblad voor de leerlingen om de vormen van foutieve informatie te bespreken en checklist te maken
- Internet voor krantenmaker.be

Tijd: 40 min

Uitleg werkvorm

- Verdeel de klas in groepjes. Elke groep maakt een echt en een vals bericht met beeldmateriaal over een bepaald onderwerp dat recent in het nieuws geweest is. De leerlingen kunnen hiervoor de tool Krantenmaker gebruiken. Je kan pagina's toevoegen aan een krant en van test, foto- en videomateriaal voorzien.
- Nadien lezen de leerlingen elkaars berichten en proberen ze te achterhalen welke waar gebeurd zijn en welke niet.
- Nabespreking: Wat zijn de kenmerken van foutieve informatie? Welke vormen van foutieve informatie heb je herkend? Hoe kan je foutieve informatie herkennen?

Vooraf in de klas, tijdens en na de speeddate (!)

De eerste opdracht is verplicht voor de speeddate. In de opdracht geven we meer uitleg over de Living Library en hoe je jouw klas hier goed kan op voorbereiden. Zo geven we enkele tips over hoe je een goed interview kan maken en goed vragen stelt. De tweede opdracht gaat dieper in op beelden en hoe beelden je manier van kijken kunnen manipuleren. Je kan deze opdracht tijdens een vrij moment op 3 mei doen of als voorbereiding in de klas.

1. Vraag het de journalist (!)

Vorbereiding voor leerkracht

- Neem de brochure van de sprekers door
- Verdeel je klas over de verschillende sprekers via het formulier

Tijd: 40 min

Uitleg werkvorm

Deel 1: Vooraf in de klas

- Verdeel je klas in groepjes van 4 leerlingen.
- Vragenlijst opstellen: Laat de leerlingen op onderzoek gaan. Elke groep stelt enkele vragen over het thema op die ze zullen voorleggen aan de mediaprofessionals. Of je kan ook met de klas enkele gemeenschappelijke vragen opstellen. Zorg ervoor dat de leerlingen ook enkele bijvragen formuleren.
 - Mogelijke thema's:
 - Bedenk een vraag over een nieuwsfeit/situatie waar de journalist zijn mening over moet geven.
 - De rol van de media bij de Amerikaanse verkiezingen? Hadden ze een invloed bij de verkiezing van Trump?
 - De rol van de media in Amerika versus België?
 - Is er nog ruimte voor onderzoeksjournalistiek?
 - Wat is de toekomst van de journalistiek? Hoe zal die evolueren?
 - Wat kan je doen om de verspreiding van foutieve informatie tegen te gaan?
 - Hoe wordt nieuws gemaakt? Hoe komt foutieve informatie tot stand? En hoe proberen jullie dit tegen te gaan?
 - Wat is persvrijheid? Hoe verhoudt zich dit toch vrijheid van meningsuiting?

- Rolverdeling: Elke groep spreekt af wie wanneer welke vragen zal stellen aan de journalisten. Zorg ervoor dat ze telkens ook een of twee verslaggevers aanduiden om de antwoorden te noteren en een foto te nemen.
- Oefenen baart kunst: Meng nadien de groepen en laat de leerlingen per twee elkaar interviewen over een zelfgekozen onderwerp. Nadat ze een vragenlijst opgesteld hebben krijgt elke persoon vijf minuten de tijd om in de huid van de reporter te kruipen. Nadien wisselen de rollen om. Zo leren ze hoe ze een interview moeten afnemen en leren ze ook doorvragen.

Deel 2: Tijdens Living Library

- De leerlingen kruipen op 3 mei 2017 in de huid van een journalist. Met pen en papier in de hand. Of met hun Smartphone. Ze vragen. Ze vragen alles wat ze altijd al hadden willen weten. En maken verslag. Durf tijdens het interview wel af te wijken. Een goede journalist houdt zich niet alleen aan de vragenlijst, maar luistert ook goed naar de geïnterviewde.
- Wees op tijd. Is een sessie vol? Dan proberen ze op een ander tijdstip opnieuw of ze sluiten aan bij een andere sessie.
- Spreek met je klas af: zorg dat ze de tijd in de gaten houden, zoek een plaats in de BOZAR zaal om met de klas terug samen te komen. Is er iemand verdwaald of zoekt er iemand hulp, zeg duidelijk waar ze je terug kunnen vinden.

2. Beelden anders bekeken

Hoe kijken we naar foto's? Wat willen ze vertellen? En welk verhaal geven wij hieraan als we deze foto's zien?

Vorbereiding voor leerkracht

- Bekijk de tool Archiefbeelden anders bekeken op de website van mediawijs.
- Vooraf in de klas kan je al aan de slag gaan met de tool van First Draft News

Benodigdheden

- Werkblad voor de leerlingen om de voorbeelden te bespreken
- Internet

Tijd: 15 min

Uitleg werkvorm

De opdracht bestaat uit twee delen. Je kan ervoor kiezen om enkel deel een of deel twee te doen. Of om deel een ook als onderdeel van de nabespreking te doen.

Deel 1: Vooraf of als nabespreking in de klas

- Aan de hand van de tool van First Draft News gaan de leerlingen in groep na hoe beelden onze manier van kijken kunnen manipuleren.
- Je kan er ook voor kiezen om de beelden een voor een klassikaal te tonen en te bespreken. Laat de leerlingen dan eerst in groepjes nadenken over het mogelijke antwoord. Bespreek nadien klassikaal en ga na waarom de leerlingen een bepaald antwoord gegeven hebben. Er zullen ongetwijfeld verschillende antwoorden aan bod komen. Wat is belangrijk dat leerlingen weten wanneer ze naar beelden kijken? Hoe gaan ze hier mee om? Welke vragen stellen ze best?

Deel 2: Tijdens Living Library

- Tijdens Difference Day zullen er in de zalen verschillende foto's omhoog hangen van Amnesty International. Het thema van de foto's is vluchtelingen over heel de wereld. Maar op het eerste zicht zou je niet denken dat het gaat over mensen die op de vlucht zijn.
- De leerlingen lopen vrij rond en bekijken de verschillende foto's. Geef hen de opdracht dat ze op zoek moeten gaan achter het verhaal van de mensen op de foto. Wat zien ze? Wat verhaal bedenken zij bij de foto's? Klopt dit met het verhaal in werkelijkheid? Hoe komt het dan we iets anders zien? Is het juist dat iets in een bepaalde context gebruikt worden?
- Bespreek nadien de resultaten in de klas.

Nabespreking in de klas

Wat hebben de leerlingen geleerd? Welke acties kunnen ze zelf ondernemen om foutieve informatie te stoppen?

1. Speedsurvey (!)

Vorbereiding voor leerkracht

- Stickertjes om de groepen makkelijk te verdelen
- Werkblad voor de leerlingen met de vragen die ze aanvullen met de antwoorden van de journalist en de eventuele aanvullingen van hun medeleerlingen.

Tijd: 40 min

Uitleg werkvorm

- Overlegronde: De leerlingen bespreken in hun groep de verschillende vragen die ze aan de journalist gesteld hadden. Hebben ze een duidelijk antwoord gekregen? Wat hebben ze hieruit geleerd? Welke zaken willen ze nog meer in detail bespreken met hun medeleerlingen? Of welke zaken willen ze graag meegeven aan hun medeleerlingen?
- Interactieronde: Meng de groepen. De leerlingen gaan met elkaar in gesprek. Hebben de leerlingen dezelfde dingen geleerd of zijn er verschillen? Hoe komt dit? Elke journalist bekijkt een onderwerp vanuit een bepaalde invalshoek.
- Overlegronde: De leerlingen gaan tot slot terug in hun eigen groep zitten. Hebben ze nog andere dingen geleerd?
- Verwerking: Tot slot maken ze een artikel of een videoverslag met de belangrijkste aspecten die ze van de dag opgestoken hebben en van hun medeleerlingen. Het is belangrijk dat ze hier ook een antwoord geven op de vragen die ze vooraf gemaakt hadden. Dit kunnen ze eventueel ook thuis doen.

2. 'Wall of Fake News

Wat hebben de leerlingen onthouden? Welke tips zouden ze aan andere leerlingen geven?

Benodigdheden

- Post-its of kaartjes

Tijd: 10 min

Uitleg werkvorm

- Elke jongere krijgt een exit card of post-it waarop ze een aantal of enkele vragen moeten beantwoorden: Wat is je bijgebleven van de les? Wat heb je geleerd van de journalisten? Welke tip geef je mee? Wat ga je zelf doen om foutieve informatie te stoppen?
- Ze krijgen enkele minuten de tijd om individueel een antwoord te formuleren op de vragen.
- Hang de kaartjes nadien omhoog.